

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η φιλοσοφία ξανάρχεται στο προσκήνιο. Ιδίως σε εποχές μεγάλων μεταβολών, όπως η σημερινή, οπότε και οι κρίσεις είναι πολύ ωξυμένες, δεν αρκούν ούτε τα εμπειρικά μοντέλλα και η τεμαχισμένη γνώση της κάθετης εξειδίκευσης, ούτε και οι τεχνητές γενικεύσεις και φαντασιακές απλουστεύσεις των κάθε λογής ιδεολογιών. Χρειάζεται ολιστική αντιμετώπιση, συνθετική γνώση, εις βάθος διάρθρωση και ολοκλήρωση αναρίθμητων πληροφοριών και ειδικών γνώσεων, χρειάζεται η σοφία του «Λόγου του όντος», ένα εργαλείο που να συντονίζει τόσο τέλεια την σκέψη με την τάξη των πραγμάτων ώστε να ακούγεται καθαρό το σήμα της πραγματικότητας χωρίς «θόρυβο». Χρειάζεται κλασσική φιλοσοφική σκέψη.

Η οικονομία είναι ένα σύστημα ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και σχέσεων που έχουν ως τελικό σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών του ατόμου. Υπάρχουν δύο σταθερές σε αυτό: η ανθρώπινη φύση σαν βεντάλια δυνατοτήτων, και το «περιβάλλον» όπου αναπτύσσεται ο άνθρωπος, η αντικειμενική τάξη, ο νόμος των συστημάτων της πραγματικότητας, ο ρυθμός της ιστορίας. Η οικονομική επιστήμη είναι βαθύτατα φιλοσοφική στο αντικείμενο της, στην μεθοδολογία και στην μορφή της. Ο Αριστοτέλης εκθέτει την οικονομική θεωρία του στα «Ηθικά» του. Τα περισσότερα συγγράμματα του Adam Smith είναι στην φιλοσοφία. Η νεοκλασσική επανάσταση θεμελιώνεται στον λογισμό των αναγκών και επιθυμιών, ειδικά δε η Αυστριακή Σχολή εστιάζεται στην ανάλυση της ανθρώπινης δραστηριότητας. Την κλασσική αρχαία ελληνική θεώρηση δίνω στο βιβλίο μου «Value and Knowledge».

Η φιλοσοφική οικονομική και βέβαια εξηγεί σε βάθος κάθε οικονομικό φαινόμενο, ιδιαίτερα καλά δε τα δυσκολώτερα, όπως είναι οι κρίσεις. Η παγκόσμια οικονομική κρίση ήταν απολύτως προβλέψιμη. Περιοδικά δημιουργείται πληθώρα κεφαλαίου και (κυρίως ως εκ τούτου) μια μη βέλτιστη διανομή του κατά χώρους, τομείς και μονάδες. Αναπτύσσεται τότε μία ανισορροπία μεταξύ χρηματοπιστωτικών μέσων και πραγματικής οικονομίας, μια υψηλή αλλά ασταθής «μόχλευση» κάθε είδους. Απλά, με δεδομένο πραγματικό εχεις πάρα πολύ χρηματοπιστωτικό, ακόμη και για το προβλεπόμενο πραγματικό. Μπουκώνεις την μηχανή με καύσιμο.

Ο νόμος κάθε φυσικού συστήματος ελεύθερης αγοράς είναι η αυτορρύθμιση για βέλτιστη κατανομή ρόλων και πόρων. Αυτός ο αυτόματος ορθολογισμός του «αόρατου χεριού» προκαλεί την ροπή να θεραπεύονται συσσωρευμένες δυσαρμονίες, και αυτές οι κυκλικές αυτοδιορθώσεις είναι οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Μια τέτοια κρίση εκρήγνυται σε ένα ασθενή κρίκο του συστήματος αλλά επεκτείνεται σε όλη την έκταση του ουσιαστικού

προβλήματος. Ο καπιταλισμός χρειάζεται αυτήν την «δημιουργική καταστροφή», περιοδικές αυτοκαθάρσεις, ανατάξεις και αναδομήσεις, πέρα από την συνήθη συνεχή και συστηματική αναδιάρθρωση του. Η κρίση είναι απόδειξη υγείας του συστήματος, και επιβεβαιώνει ότι λειτουργούν οι αρχές του.

Από το άλλο μέρος η ένταση της κρίσης επιδεινώθηκε από τον παρεμβατισμό πολλών πολιτικών εξουσιών πάνω στην ελευθερία του οικονομικού συστήματος. Πιστεύοντας ότι μπορούν να υπερβούν τους οικονομικούς νόμους, επέτειναν την δημιουργία χρηματοπιστωτικών ανωμαλιών. Και εν συνεχεία, για να αποφεύγουν τις βαρύτερες δυσμενείς συνέπειες των κρίσεων, ακύρωναν και τις ευεργετικές δράσεις τους. Αντι να βοηθάνε μετά την διαδικασία κάθαρσης, συνήθως παρεμβαίνουν με διάθεση πολλού και εύκολου χρήματος κατά την διάρκεια της κρίσης. Μπλοκάρουν έτσι τους αυτόματους μηχανισμούς ορθολογισμού της αγοράς. Η υποκείμενη αιτία της αναταραχής παραμένει και γιγαντώνεται. Μετα μια σειρά περιφερομένων κρίσεων σε διάφορα μέρη και τομείς του παγκόσμιου συστήματος (τραπεζική κρίση με sovereign debt 1982- portfolio insurance κατάρρευση 1987- savings and loans κρίση 1989-1994- κρίση ανδυσόμενων αγορών 1997-8- internet bubble 2000), είχαμε την Μεγακρίση όλου του συστήματος.

Οι φωνές που καλούν και τώρα για μεγαλύτερο προστατευτικό παρεμβατισμό της πολιτικής εξουσίας πάνω στην ελευθερία των αγορών είναι σαν τις σειρήνες του Οδυσσέα. Θα οδηγήσουν σύντομα σε νέα βαθύτερη κρίση. Χρειαζόμαστε περισσότερη, όχι λιγότερη ελευθερία- παντού. Χρειάζεται και περισσότερη τάξη, ένα κράτος νόμου, η αδέκαστη και απαρέγκλιτη τήρηση ενός ελαφριού, φυσικού κανονιστικού πλαισίου, όπου περιορισμοί της ελευθερίας υπάρχουν μόνο για να εξασφαλίζουν μεγαλύτερη ελευθερία. Στο Χονγκ Κονγκ πάνε φυλακή για εσωτερική πληροφόρηση ή συμπράξη καθοδήγησης τιμών χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Το Χονγκ Κονγκ είναι ταυτόχρονα στην πρώτη θέση του δείκτη οικονομικής ελευθερίας.

Να σημειωθεί ότι το πρόβλημα της Ελληνικής οικονομίας είναι τελείως διαφορετικό από την παγκόσμια κρίση. Αλλά αυτό είναι άλλο θέμα. Όπως και η φιλοσοφία της δράσης σε ατομικό επίπεδο.

Απόστολος Πιερής

22 XII 2009

(*) συνεντευξη που δημοσιευθηκε στον Εθνικο Κηρυκα Πατρων